

Waarde van cultuur

Onderzoeksverantwoording

Online bijlage

Juni 2018

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Monitor Waarde van Cultuur (laag 1)	4
1. Cultuurpeiling	4
2. Culturele atlas	6
3. CBS analyse microdatabestanden	9
4. Overkoepelende indicatoren uit de Regionale Cultuurindex	11
5. Bestaande bronnen	12
Verdiepende hoofdstukken: Pilot B5 (laag 2)	14
6. Cultuuraanbod: big data in de B5	14
7. Culturele infrastructuur: waarom makers blijven	14
8. Afname van cultuuraanbod in de B5: Liefhebbers, bezoekers en beoordelaars	15
9. Overlappende rollen van de cultuurliefhebber	15
10. Cross-overs cultuur en andere sectoren	15
11. Cultuurbegrotingen	16

Inleiding

Het onderzoeksrapport Waarde van Cultuur is tot stand gekomen door een aantal tot op heden losstaande onderzoeken bij elkaar te brengen. Het gaat om de volgende onderzoeken:

Onderzoek	Uitvoerende partij
Cultuurpeiling (meting 2015 en 2017)	Het PON
Culturele Atlas (meting 2015 en 2017)	Bkkc/Pyrrhula research consultants
CBS data (microbestanden)	Telos
Regionale Cultuurindex	Boekmanstichting
Benchmark (meting 2015)	Bkkc/Pyrrhula research consultants
Bestaande bronnen (o.a. Dutch culture, jaarverslagen fondsen, DUO, CBS)	Het PON/Telos

Voor de verdiepende hoofdstukken (pilot B5) is nieuw onderzoek verricht door Pyrrhula research consultants en Boekmanstichting:

Onderzoek
Cultuuraanbod: big data in de B5
Culturele infrastructuur: waarom makers blijven
Overlappende rollen van de cultuurliefhebber
Cross-overs cultuur en andere sectoren
Cultuurbegrotingen

In deze onderzoeksverantwoording beschrijven we per onderzoek de werkwijze van dataverzameling, betrouwbaarheid en validiteit.

Monitor Waarde van Cultuur (laag 1)

1. Cultuurpeiling

De cultuurpeiling is een online vragenlijst onder Brabanders, uitgezet onder het Brabantpanel door het PON. Het Brabantpanel is een online panel van ca. 2.600 Brabanders die enkele malen per jaar via e-mail uitgenodigd worden om deel te nemen aan onderzoek. De thema's van deze onderzoeken zijn altijd van sociaal-maatschappelijke aard. De cultuurpeiling gaat over de mening van Brabanders over cultuur en erfgoed in Brabant, in het bijzonder over het Brabantse cultuuraanbod, cultuurbezoek en -beoefening, erfgoed, cultuur in de maatschappij en de culturele identiteit van Brabant.

De uitgevoerde cultuurpeiling voor *Waarde van cultuur* is een herhaalmeting. De eerste meting vond plaats in 2015, de tweede meting in 2017. De vragenlijst stond uit in de periode 4 tot en met 18 oktober 2017. In totaal vulden 756 Brabanders de vragenlijst in. Met de behaalde respons kunnen we voldoende betrouwbare uitspraken doen over Brabanders. Bij een aantal van 756 Brabanders die hun mening hebben gegeven, hebben we een maximale foutenmarge van 3,6% wanneer we uitgaan van een betrouwbaarheidspercentage van 95%.

Het databestand is gewogen op de achtergrondvariabelen geslacht, leeftijd, opleiding. Dit betekent dat de resultaten van de cultuurpeiling representatief voor heel Brabant op deze kenmerken. Hieronder staan de ongewogen aantallen van de respons.

Tabel 1 Respons naar geslacht

	%	N
Vrouw	66	241
Man	32	502
<i>Onbekend</i>	2	13
Totaal	100	756

Tabel 2 Respons naar leeftijd

	%	N
18-29 jaar	7	42
30-39 jaar	2	18
40-49 jaar	12	88
50-64 jaar	34	258
65 jaar en ouder	44	332
<i>Onbekend</i>	2	18
Totaal	100	756

Tabel 3 Respons naar opleidingsniveau

	%	N
Laag	13	98
Midden	26	497
Hoog	58	440
<i>Onbekend</i>	3	21
Totaal	100	756

Tabel 4 Respons naar stedelijkheid*

	%	N
Stedelijk	48	366
Niet-stedelijk	51	384
<i>Onbekend</i>	<i>1</i>	<i>6</i>
Totaal	100	756

*Indeling op basis van stedelijkheid CBS

Tabel 5 Respons naar COROP regio (woonmilieu)

	%	N
Noordoost-Brabant	26	197
Midden-Brabant	17	131
Zuidoost-Brabant	23	177
West-Brabant	27	206
<i>Onbekend</i>	<i>6</i>	<i>45</i>
Totaal	100	756

Toetsen op significante verschillen in de Cultuurpeiling

Om erachter te komen of een resultaat significant anders scoort ten opzichte van de vorige meting of ten opzichte van bepaalde groepen (leeftijden, opleidingsniveau, regio, woonmilieu) maken we gebruik van independent samples T-test of een Chi-kwadraat toets. Deze vergelijken het gemiddelde van de ene groep met het gemiddelde van de andere groep(en) en kijkt of het verschil te wijten is aan een toevallige samenstelling van de steekproef of ook daadwerkelijk zo in de populatie gevonden zal worden.

2. Culturele atlas

Opzet en uitgangspunten

De Culturele atlas 2018 is onderdeel van Waarde van cultuur 2018. Deze monitor legt net als in 2013 en 2016 de nadruk op financiële en organisatorische data van organisaties en instellingen op het gebied van de professionele kunsten in Noord-Brabant.¹ Het gaat om gegevens zoals subsidies van overheden en fondsen, de diverse inkomstenbronnen (publieksinkomsten, sponsoring, etc.), de personele bezetting, de lasten die daarmee gemoeid gaan en de inzet op scholing en professionalisering. Daarnaast zijn er gegevens verzameld over marketing en communicatie, inclusief de zichtbaarheid in de sociale media, en over (kern- en neven)activiteiten en bezoeken aan deze activiteiten. Al deze vragen zijn in een online invulstelsel aan deelnemers aangeboden. Bij aanvang van de monitor zijn de deelnemers gevraagd zichzelf te typeren langs functie (productie, presentatie, ontwikkeling of combinaties hiervan), type (gezelschap, podium, festival, museum, etc.) en sector (theater, opera en muziektheater, beeldende kunst, film, letteren, etc.). Deze gegevens en zoveel mogelijk financiële data hebben we zo bevestigd dat deze aansluiten bij de landelijke monitoringssystematiek (bijvoorbeeld gebruikt voor de jaarlijkse OCW-publicatie *Cultuur in Beeld*). Ook hebben we deze gegevens, voor zover bronnen dat toestonden, al vooringevuld in het online systeem. Hiervoor hebben we zo veel mogelijk gebruikgemaakt van subsidiegegevens van de vijf grote gemeenten van Noord-Brabant en de provincie. Dit geeft al gelijk de beperking van deze monitor aan. Net als in 2013 en 2015 gaat de monitor niet over alle culturele spelers in Noord-Brabant maar met name om de vertegenwoordigers van de professionele kunsten die voornamelijk in de vijf grootste gemeenten (B5-steden), te weten Breda, Eindhoven, Helmond, 's-Hertogenbosch en Tilburg, gevestigd zijn.

De keuze voor de te benaderen instellingen is gebaseerd op verschillende uitgangspunten.

1. Een eerste eenvoudige criterium was deelname aan de vorige twee monitors. Aan de 2013-monitor over de jaren 2011 (gerealiseerde cijfers) en 2013 (prognoses), deden 64 instellingen uit verschillende disciplines mee die veelal meerjarig ondersteund werden door de provincie Noord-Brabant; Aan de 2016-monitor over de jaren 2013 (realisaties) en 2014 (realisaties) deden 84 instellingen mee, ook uit diverse disciplines en ook met veelal meerjarige subsidies van provincie en/of gemeenten.
2. Instellingen waarvan de begeleidingsgroep van deze monitor, inhoudelijke veldexperts van bkcc en cultuurambtenaren van de B5-steden en provincie vonden dat deze niet mochten ontbreken omdat deze een belangrijke bijdrage aan de (lokale) cultuur geven.
3. De instellingen die we hebben benaderd zijn onder te verdelen in een vijftal categorieën, namelijk: producenten podiumkunsten, visuele kunsten, festivals, musea en podia. Hierbij dient opgemerkt dat de categorieën niet bestaan uit een homogene groep instellingen. De instellingen hebben weliswaar eenzelfde functie, maar kunnen verschillend zijn in omvang, discipline en werkgebied. Tevens dient hierbij opgemerkt te worden dat de categorieën ieder een eigen dynamiek kennen. Zo werken presentatie-instellingen bijvoorbeeld vanuit een andere opdracht c.q. in een andere context dan producerende instellingen. Hiermee dient rekening gehouden te worden bij mogelijke vergelijkingen in figuren waarin de cijfers voor de categorieën zijn uitgesplitst. Waar cijfers aanleiding geven uitleg te geven, doen we dat.

We baseren ons in deze monitor op de jaren 2013, 2014, 2015 en 2016. Het gaat om afgesloten jaargangen met gerealiseerde cijfers. We hebben van 63 instellingen gegevens over deze vier jaren, en we kijken in de monitor 2018 dus met name naar trends in die vier jaar. We hebben niet van alle 63 instellingen gegevens bij alle onderwerpen. In het rapport geven we telkens aan hoeveel instellingen we kunnen vergelijken. Op die manier blijft de vergelijking zuiver.

¹ Zie Jansen, N. & J. Harings (2013). Culturele atlas Brabant. Monitor professionele kunsten 2013. Tilburg: bkcc. En: Vinken, H., N. Jansen & J. Harings (2016). Culturele atlas brabant. Monitor professionele kunsten 2016. Tilburg: bkcc.

Respons

De respons in de 2018-monitor is als volgt.

1. In totaal zijn 116 instellingen benaderd. Enkele bleken niet (meer) in staat om over 2015 en 2016 te rapporteren (na bij voorbeeld een fusie of stopzetting van de subsidie per 2017). Als we die buiten beschouwing laten hebben we een potentiële responsgroep van 101 instellingen. We hebben cijfers over 2015 en 2016 van 68 instellingen, een respons van 67%. De groep met cijfers over alle vier de jaren in de periode 2013-2016 is 60 instellingen groot.
2. In Eindhoven (24 van de 27 benaderde instellingen) en Breda (15 van 17) is meer dan gemiddeld, in Tilburg gemiddeld (24 van 32) maar in 's-Hertogenbosch (19 van 30) en zeker in Helmond (2 van 6) minder dan gemiddeld gerespondeerd.
3. Binnen de categorieën zijn de responspercentages vergelijkbaar met de totale responspercentages.

Het bleek dat niet alle instellingen beide jaren, 2015 én 2016, hadden ingevuld. Er is vervolgens een aantal keer gemaild en nagebeld om alsnog een respons te krijgen of om te vragen of we gebruik konden maken van jaarverslagen en jaarrekeningen om de opgaven te completeren. Ook als er onduidelijkheden waren is contact gezocht met de invullers, zijn verklaringen gegeven voor opvallende cijfers en zijn soms correcties doorgevoerd. Mede door deze inzet heeft de invulperiode geduurd van mid-november 2017 tot en met mid-maart 2018. Tot eind maart 2018 zijn er nog enkele details vanuit jaarverslagen aangevuld.

De instellingen die hebben meegedaan aan de 2018-monitor staan hieronder:

Tabel 6 Respons 2013-2016

naar B5-stad	Breda		Eindhoven		Helmond		's-Hertogenbosch		Tilburg		Totaal %	
	2013-14	2015-16	2013-14	2015-16	2013-14	2015-16	2013-14	2015-16	2013-14	2015-16	2013-14	2015-16
% ingevuld	88%	59%	89%	100%	33%	75%	63%	63%	75%	57%	75%	67%
% niet ingevuld	12%	41%	11%	0%	67%	25%	37%	37%	25%	43%	25%	33%
N	17	17	27	25	6	4	30	27	32	28	100%	100%

*(respons 2015-2016 inclusief instellingen met data uit externe bronnen, zijnde jaarverslagen en informatie van SCE)

Tabel 7 Verder met 60 instellingen die in alle vier de jaren in de periode 2013-2016 gegevens hebben geleverd

2013-2016	Producenten pk	Visuele kunsten	Festivals	Musea	Poppodia	Overige podia	Totaal
aantal	14	13	16	6	4	7	60
% totaal	23%	22%	27%	10%	7%	12%	100%

Tabel 8 De 60 instellingen zijn:

Producenten pk	Visuele kunsten	Festivals	Musea	Poppodia	Overige podia
Het Zuidelijk Toneel	Kunstpodium T	Playgrounds Festival	TextielMuseum	Popcentrum 013	Theater De NWE Vorst
Ambiance Tracks	Sundaymorning @ekwc	Stichting Incubate	MOTI	Mezz	Theaters Tilburg
DansBrabant	MU	Graphic Design Festival Breda	Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch	W2	Paradox
De Stilte	Baltan Laboratories	Breda Photo	Van Abbemuseum	De Effenaar	Muziekcentrum de Toonzaal
Theater Artemis	Stichting Beeldenstorm	Theaterfestival Boulevard	Eindhoven Museum		Verkadefabriek
Cappella Pratensis	TAC	Internationaal Vocalisten Concours (IVC)	Gemeentemuseum Helmond		Parktheater
Panama Pictures	De Fabriek	November Music			Muziekgebouw Eindhoven
MATZER Theaterproducties	Grafisch Atelier Daglicht	Circo Circolo			De Cacaofabriek (2015-2016)
Het Brabants Orkest / Philharmonie zuidnederland	MAD emergent art center	STRP			
United-C	DE Nederlandsche CACAOFABRIEK (2013-2014)	Storioni Festival			
Hetpaarddatvliegt	Bio Art Laboratories	Tromp Muziek Biennale			
Afslag Eindhoven	Club Solo	GLOW licht festival			
Studio Gebroed	Cor Unum Contemporary Ceramics	Roadburn Festival			
Schippers& vanGucht		Tilt			
		Woo Hah! Festival			
		Internationaal Stiltefestival			

3. CBS analyse microdatabestanden

Binnen het economisch kapitaal heeft Telos een analyse van CBS data uitgevoerd op basis van microdatabestanden. Onder strikte voorwaarden kunnen instanties microdata gebruiken om zelf onderzoek te doen. Telos heeft toegang tot deze microdata.

Tabel 9 Microdatabronnen

S5 - Gemeenschapsvorming - Aandeel Brabantse culturele vrijwilligers	CBS Microdata - Enquête beroepsbevolking (EBB)
C1 en E1 - Volume/omvang culturele veld - Aantal werkzame personen in Brabantse culturele veld (werknemers & zelfstandigen)	CBS Microdata - Algemeen Bedrijven Register (ABR) , Zelfstandigen register (PinkZelfst & Zelfsttab)
C7 - Pluriformiteit aanbod - Ruimtelijke spreiding werkzame personen in Brabantse culturele veld	CBS Microdata - Algemeen Bedrijven Register (ABR)
C10 - Talentontwikkeling - Aantal studenten in Brabantse culturele opleidingen	DUO onderwijsdata
E2 - Werkgelegenheidseffect - Omvang indirecte werkgelegenheid	CBS Microdata - Algemeen Bedrijven Register (ABR)
E12 - (In)directe toegevoegde waarde - aandeel (groei) culturele omzet in totale omzet	CBS Microdata - Algemeen Bedrijven Register (ABR)
E9 - (In)directe toegevoegde waarde - aandeel culturele productie in BRP	CBS maatwerk
E16 - Innoverend en concurrerend vermogen - aandeel startups Brabantse culturele veld	CBS Microdata - Algemeen Bedrijven Register (ABR)

S5 Gemeenschapsvorming

Om de omvang van de culturele vrijwilligers in kaart te brengen is gebruik gemaakt van de Enquête beroepsbevolking (EBB). Van de EBB bestanden zijn een tweetal selecties gemaakt. Ten eerste is er gekeken naar het aantal vrijwilligers dat vrijwilligerswerk verricht totaal en binnen het culturele veld. Zowel op COROP als op provinciaal schaalniveau. Daarnaast is er een selectie gemaakt van het aantal personen dat werkzaam is in het culturele veld. Ook deze data is geaggregeerd naar zowel COROP als provinciaal schaalniveau.

Het begrip ‘culturele vrijwilligers’ is op de volgende wijze gedefinieerd: Heeft u in de afgelopen 4 weken wel eens vrijwilligerswerk gedaan voor culturele verenigingen?

C10 Aantal opleidingen en studenten in culturele opleidingen

Het PON heeft een selectie gemaakt in het aantal culturele opleidingen in Brabant op HBO en WO niveau. Hiervan is gebruik gemaakt van een lijst opgesteld door de Boekmanstichting². We hebben hierbij gekeken naar de opleidingen die zich specifiek op cultuur richten. Aanverwante studies die zich deels op cultuur richten (zoals Leisure studies en bouwkunde) zijn buiten beschouwing gelaten. De locaties waar de opleidingen gegeven worden zijn vermeld. Voor MBO opleidingen is het de plaats waar de opleiding gegeven wordt niet weergegeven in het rapport. De lijst van de Boekmanstichting bestaat alleen uit opleidingen op HBO en WO niveau. In de DUO onderwijsdata, die later gebruikt is door Telos om het aantal opleidingen en studenten te achterhalen, is alleen de hoofdvestigingsplaats van de school weergegeven. Dit zegt dus niets over de plaats waar de opleiding gegeven wordt. Daarom hebben we ervoor gekozen om bij de MBO opleidingen geen locaties te noemen.

Telos heeft op basis van de DUO onderwijsdata het aantal studenten van de culturele opleidingen achterhaald. Dit betreft het aantal studenten van volledig culturele opleidingen, gebaseerd op het overzicht van

² Aart, K van. (2016) Boekman EXTRA 6 – Kunst- en Cultuuropleidingen in Nederland.

Boekmanstichting uit 2016³, exclusief de aanverwante studies met culturele richtingen. Aangevuld met een eigen selectie van MBO opleidingen. De data is verzameld vanaf 2012 voor alle opleidingsfasen en opleidingsvormen.

C1 en E1 Aantal werkzame personen in Brabantse culturele veld (werknemers & zelfstandigen)

Om de omvang/volume van het culturele veld in kaart te brengen is gebruik gemaakt van het Algemeen Bedrijvenregister (ABR). Uit het ABR bestand zijn selecties gemaakt van het aantal werknemers (zowel voltijd als deeltijd) en bedrijven binnen de creatieve sector. Daarnaast is er nog een splitsing gemaakt van de verschillende categorieën binnen het culturele veld. Deze categorieën zijn bepaald aan de indelingssystematiek SBI. Deze data is geaggregeerd naar zowel gemeente, COROP als provinciaal schaalniveau.

Daarnaast is gekeken naar het aantal zelfstandigen in de creatieve sector door middel van het CBS microdata bestand: PinkZelf. Binnen het PinkZelfstandige bestand is weer gekeken naar het aantal zelfstandig ondernemers binnen de creatieve sector. Daarnaast is gekeken naar het aantal grootaandeelhouders, partners (van zelfstandigen) en overig zelfstandigen. Aan de RINPERSOONS codes van de zelfstandigen zijn zowel gemeenten als COROP codes toegevoegd aan de hand de bestanden GBAADRES en VSGLWTAB. Hierbinnen is weer een nieuw bestand aangemaakt met geaggregeerde aantallen op COROP en gemeenten niveau.

E9 en E12 (In)directe toegevoegde waarde

De (in)directe toegevoegde waarde t.o.v. de omzet en het bruto regionaal product zijn niet direct af te leiden uit de beschikbare data, in plaats daarvan is er, door middel van maatwerk van het CBS, gekeken naar de werkgelegenheid, baten en lasten van professionele podia in de periode 2012-2016. De gegevens voor deze tabel zijn verkregen op basis van enquêtering door het CBS, de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouw Directies (VSCD) en de Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals (VNPF). De gegevens van podia die lid zijn van de VSCD of VNPF worden door deze brancheorganisaties aan het CBS verstrekt.

Aan de hand van de groeicijfers is met behulp van een regressiemodel de invloed van de culturele groei op de totale groei geschat. Naast het verband tussen deze twee factoren is tevens de invloed van provincies meegenomen in het model. Uit het model komt naar voren dat er een significant verband is tussen de groei van de culturele werkgelegenheid en de totale werkgelegenheid, dit verband is positief maar wel gering. Het feit dat er een significant verband gevonden is duidt er voorzichtig op dat de culturele sector als geheel een positieve bijdrage levert aan de totale werkgelegenheid en daarmee dus een als positieve multiplier indirect voor werkgelegenheid zorgt.

E16 Aandeel startups Brabantse culturele veld

Om het aantal startups in de creatieve sector is gebruik gemaakt van het Algemeen Bedrijvenregister (ABR). Uit het ABR bestand zijn selecties gemaakt met behulp van de gehanteerde SBI-definitie. Voor deze cijfers zijn zowel voor COROP als voor gemeentelijk schaalniveau de bestanden geanalyseerd en gekoppeld.

³ Bron: Kunst- en cultuuropleidingen in Nederland, Boekman Extra (2016)

4. Overkoepelende indicatoren uit de Regionale Cultuurindex

De cijfers betreffen voorlopige cijfers die kunnen afwijken van de cijfers die in de eerste editie van de Regionale Cultuurindex te vinden zullen zijn. Dit komt onder meer doordat er voor de cijfers in deze monitor zoveel mogelijk is gepoogd de data te verzamelen op een wijze die vergelijkbaar is met het benchmarkonderzoek *Cultuur in Brabant: een benchmark* uit 2015.

Tabel 10 Cijfers aanbod

Aantal galeriën	Cijfers over 2016. Bron: Nederlandse Galerie Associatie (NGA). Het gaat hierbij niet alleen over leden van de NGA, maar ook de overige galeriën voor hedendaagse kunst in Nederland.
Aanbod podiumkunsten	Cijfers over 2015 (CBS)
Aanbod musea	Cijfers over 2015 (CBS)
Aanbod Rijksmonumenten en Beschermd stads-/dorpsgezichten	Cijfers over 2016 (RCE)
Aanbod boekhandels	Cijfers over 2017 (CBS)
Aanbod festivals	Cijfers over 2017 (em-cultuur)
Aanbod bioscopen	Cijfers over 2016 (NVBF)
Cijfers leden VSCD	Cijfers over 2017 (VSCD)
Cijfers leden VNPF	Cijfers over 2017 (VNPF)
Cijfers over bibliotheken	Cijfers over 2015 (VOB)

Tabel 11 Cijfers bezoek

Bezoek podiumkunsten	Cijfers over 2015 (CBS)
Bezoek musea	Cijfers over 2015 (CBS)
Bezoek festival	Cijfers over 2017 (em-cultuur)
Bezoek bioscopen	Cijfers over 2016 (NVBF)

5. Bestaande bronnen

Het PON heeft voor een aantal indicatoren data verzameld op basis van bestaande bronnen. Hieronder beschrijven we om welke indicatoren het gaat en hoe de data verzameld en geanalyseerd is.

5.1 Aandeel Brabantse projecten in landelijke cultuursubsidies

Voor een overzicht van het aantal Brabantse projecten in de landelijke cultuursubsidies hebben we gebruik gemaakt van openbare documenten⁴ van de zes publieke fondsen. We hebben gekeken naar de gehonoreerde projecten: het aantal toekenningen en de toegekende bedragen. Uit de lijsten met toekenningen is het aantal Brabantse projecten geselecteerd. In sommige gevallen hebben de fondsen zelf al aangegeven waar de projecten vandaan kwamen, in andere gevallen hebben we de locatie van de projecten handmatig opgezocht en toegevoegd. Per fonds zijn de verschillende deelregelingen bij elkaar opgeteld, met uitzondering van de meerjarige subsidies. Deze staan apart gepresenteerd in het rapport.

Hieronder vindt u per fonds de bron die we hebben gebruikt:

Fonds Creatieve Industrie:

<https://stimuleringsfonds.nl/toekenningen>

Nederlands Filmfonds:

<https://www.filmfonds.nl/toegewezen>

Fonds Podiumkunsten:

<https://fondspodiumkunsten.nl/nl/toekenningen/>

Fonds voor Cultuurparticipatie:

Bestand ontvangen van Marie-Louise Molenaars van het Fonds voor Cultuurparticipatie. In dit bestand staan het totaal aantal gehonoreerde aanvragen en toegekend bedrag, aangevuld met de aantallen en bedragen aan projecten uit Noord-Brabant.

Mondriaan Fonds:

Het Mondriaan Fonds Jaarverslag 2016 is gebruikt voor om het aantal gehonoreerde aanvragen en toegekende bedragen te achterhalen via: <https://www.mondriaanfonds.nl/leestafel/mondriaan-fonds-jaarverslag-2016/>.

De plaats per instelling en/of project is achterhaald via:

<https://www.mondriaanfonds.nl/leestafel/toekenningen-2016/#%20Bijdrage%20Praktijkverdieping>

Twee aanvragen voor Bijdrage Meerjarenprogramma's Presentatie-instellingen Beeldende Kunst zijn na bezwaar alsnog toegekend. De plaatsen van deze gehonoreerde instellingen zijn onbekend.

Nederlands Letterenfonds:

Het Jaarverslag van het Nederlands Letterenfonds 2016 is gebruikt om het aantal gehonoreerde aanvragen en toegekende bedragen te achterhalen via: <http://www.letterenfonds.nl/nl/entry/1644/toekenningen-2016>

5.2 Brabants lidmaatschap in landelijke koepelorganisaties

Voor een overzicht van koepels- en brancheorganisaties hebben we gebruik gemaakt van een lijst opgesteld door DutchCulture (www.dutchculture.nl), voorheen SICA. Dit bestand is herzien op actualiteit en aangevuld met koepels- en brancheorganisaties die geplaatst zijn op de website van de VNG (Vereniging Nederlandse Gemeenten) bij het thema Cultuur en sport. Informatie over de leden is verkregen via websites van de organisatie of is rechtstreeks bij de organisatie opgevraagd per e-mail.

Dit veldwerk is verricht in de periode juli en augustus 2017. Ontbrekende informatie is in het voorjaar van 2018 nog toegevoegd. Voor een aantal organisaties uit de lijst is het aandeel Brabantse leden niet bekend. Dit zijn de

⁴ Met uitzondering van het Fonds van Cultuurparticipatie, bij dit fonds hebben we gegevens opgevraagd.

organisaties: Kunstenbond, Dupho, Dutch Games Association (DGA), Auteursbond, FNV Media en Cultuur, Dutch Directors Guild (DDG). Daarnaast is het gegeven de beperking in tijd en middelen in deze eerste monitor nog niet mogelijk om volledig uitputtend te zijn.

5.3 Aandeel Brabantse organisaties/projecten in internationale culturele producties

Om de zichtbaarheid van Brabantse makers in het buitenland in beeld te brengen, kijken we naar hun aandeel in internationale producties. We hebben hiervoor gebruik gemaakt van het buitengaats bestand van DutchCulture (www.dutchculture.nl). DutchCulture heeft aan ons de bestanden van 2015 en 2016 beschikbaar gesteld. In deze bestanden staat het werk van individuen en gezelschappen dat in het buitenland is gepresenteerd per discipline geregistreerd. DutchCulture houdt sinds 2005 in toenemende gedetailleerde wijze bij welke makers in het buitenland, waar, in welk land, welk aantal voorstellingen, optredens, workshops, lezingen en presentaties hebben.

De adviseurs van bkkc hebben, net als voor de eerdere Benchmark⁵ de bestanden van DutchCulture, per discipline doorgelopen en gekeken welke makers in Brabant wonen cq hun vestigingsplaats of gezelschap hebben. Deze aantallen hebben we uiteindelijk geteld. We beseffen ons dat het buitengaats bestand van Dutchculture mogelijk niet volledig is. Echter geeft het bestand ons een goed beeld van de Brabantse presentaties in het buitenland.

⁵ Vinken, H. (2015). *Cultuur in Noord-Brabant. Een benchmark*. Tilburg: Pyrrhula Research Consultants.

Verdiepende hoofdstukken: Pilot B5 (laag 2)

6. Culturaanbod: big data in de B5

Voor het ontwikkelen van deze indicatoren zijn de volgende stappen gevolgd:

1. Identificeren van cultuurlocaties. Ten eerste is Google Maps gebruikt om relevante cultuurlocaties te identificeren. Per cultuurdomein is een lijst van zoektermen opgesteld die relevante locaties retourneren in Google Maps. Voor Google Maps is vervolgens een script ontwikkeld dat een vooraf opgegeven gebied (B5 in dit geval) in kleine gebiedjes opdeelt (100m bij 100m), en vervolgens automatisch de zoektermen in dit gebied opgeeft en de resulterende locaties opslaat. Deze locaties zijn aangevuld met locaties uit de EM-cultuurdatabase en zijn handmatig aangevuld met locaties die op Facebook gevonden zijn.
2. Opschonen cultuurlocaties. Vervolgens is voor deze lijst aan cultuurlocaties bepaald of deze locaties ook daadwerkelijk relevant zijn, en of de indeling naar cultuurdomein ook correct is verlopen. Dit is zoveel mogelijk automatisch gebeurd door het ontwikkelen van 'beslisregels'. Zo is bijvoorbeeld een locatie die de tag 'museum' krijgt door Google Maps of het woord 'museum' in de naam heeft staan, vrijwel altijd een museum. Voor sommige locaties is het met de beschikbare data lastig automatisch vast te stellen; daarom hebben we ook gebruik gemaakt van de Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG) om bijvoorbeeld informatie over de functie van het gebouw mee te nemen. Voor de locaties waar op automatische wijze geen uitsluitend over te geven is, is een handmatige controle uitgevoerd. Tot slot hebben experts uit de vijf gemeenten naar de lijst locaties gekeken, hun feedback gegeven, en hebben zij aangegeven welke locaties als 'gesubsidieerd' te bestempelen zijn. Vooral van de gemeenten Eindhoven en 's-Hertogenbosch zijn veel aanvullingen op de locatielijsten gekomen, dit zou kunnen verklaren dat deze twee steden het grootste aantal locaties hebben.
3. Koppelen Facebook-data. Voor deze locaties is (handmatig) het Facebook-profiel opgezocht. Vervolgens is automatisch data verzameld over deze profielen met behulp van een ontwikkeld API-script. Deze data is gebruikt om op het niveau van stad, cultuurdomein, en/of locatie de cultuurlocaties te vergelijken met elkaar.

7. Culturele infrastructuur: waarom makers blijven

In december 2017 zijn in de vier grootste steden van Noord-Brabant focusgroepgesprekken gevoerd met makers uit diverse disciplines. In alle steden reageerden de makers positief op de uitnodiging voor een focusgroepgesprek. In Breda en 's-Hertogenbosch grepen makers het gesprek zelfs aan om 'nu eindelijk eens te zeggen' wat men van cultuur in de stad vond. Bij de uitnodiging zat een gespreksleidraad waarin doel en opzet van het gesprek werd uiteengezet en waarin de kernvragen werden gepresenteerd. De leidraad was niet meer en niet minder dan een houvast tijdens de gesprekken. Belangrijker was dat makers hun zegje konden doen dan dat alle vragen alle evenveel aandacht hadden. De volgende vragen kregen de makers vooraf op papier te zien:

1. Wat zijn volgens jou sterke/zwakke punten in de culturele infrastructuur in deze stad: wat is er en wat zou er vooral/nog meer moeten zijn?
2. Zijn er voor jou genoeg collega-makers, welke vertrekken en waarom denk je dat zij niet blijven en anderen wel?
3. Wat maakt dat jij blijft/zou vertrekken, denkend aan de culturele infrastructuur, en wat zou jij en wat zouden anderen (gemeente, provincie) kunnen doen om je hier te houden?
4. Hoe kijk je naar de culturele infrastructuur van de andere B5-steden en doe je iets in/met anderen uit de andere B5-steden?

Bij de start van de gesprekken werd nog eens benadrukt dat de focusgroepgesprekken letterlijk bedoeld zijn om focus aan te brengen in begrippen en concepten die we hanteren, in dit geval in het begrip culturele infrastructuur. De gesprekken vonden in bijna alle vier steden plaats in een 'makershuis': een pand waar

meerdere culturele instellingen, festivals en gezelschappen gehuisvest zijn en dat vaak ook fungeert behalve als een ontmoetingsplek ook als een podium functioneert. De gesprekken duurden vaak ruim twee uur en zijn digitaal opgenomen. De gesprekken zijn uitgewerkt tot transcripten. Vervolgens is in verticale analyse samenvattend gekeken per stad wat er over de culturele infrastructuur werd gezegd, vooral langs de dimensies sterk-zwak en blijven-vertrekken als maker. Er vielen nog een aantal zaken op die niet in de vraagstelling waren voorzien, zoals de rol van het eigen netwerk en de interactie tussen makers en tussen makers en bestuurders, zowel van gemeenten als van podia. Tot slot is van alle gesprekken een horizontale analyse gemaakt waarmee een inventarisatietabel ontstond met informatie over wat er in elke stad over eenzelfde onderwerp werd gezegd (of als onderwerp werd overgeslagen, blanco bleef).

8. Afname van cultuuraanbod in de B5: Liefhebbers, bezoekers en beoordelaars

De informatie komt van Facebook. Dat betekent dat we alleen cijfers over locaties hebben die een profiel op Facebook hebben. De cijfers verwijzen naar de periode 2010-2018. Voor gedetailleerd inzicht in de cijfers voor elke B5-stad, zie deze website: <https://diadashboard.nl/b5-2018/innovatieve-cultuurindicatoren>.

9. Overlappende rollen van de cultuurliefhebber

We willen in dit hoofdstuk kijken hoe de cijfers uitpakken op het niveau van Noord-Brabant. We maken gebruik van de Cultuurpeiling van PON uit 2017 (zie elders in deze rapportage voor meer details). Voor een goede vergelijking met de landelijke cijfers hangt het er uiteraard vanaf welke activiteiten zowel in bezoek, beoefening en steun opgeteld worden. Het is niet helemaal mogelijk precies dezelfde activiteiten te benoemen in de PON Cultuurpeiling als in het SCP-onderzoek (de VTO, Vrijtijdsomnibus 2012), maar de verschillen zijn ook niet weer zo groot dat een vergelijking weinig zinnig zou zijn. Bovendien willen we hier in dit hoofdstuk vooral inzoomen op de tendenties en niet per se op de exacte percentuele verschillen: is bezoek, beoefening en steun in Noord-Brabant ook sterk te noemen en is de onderlinge overlap min of meer vergelijkbaar met meer bezoekers die beoefenen en steun verlenen en ook meer beoefenaars die cultuur steunen?

10. Cross-overs cultuur en andere sectoren

Om kennis te verzamelen over de praktijk van culturele crossovers, zijn we een groepsgesprek aangegaan met meerdere kunstenaars die hiermee ervaring hebben en met experts op het gebied van het faciliteren en realiseren van community art projecten en projecten in de zorg. Startpunt voor het gesprek waren drie vragen waarbij vooral de samenwerking tussen de verschillende partijen centraal stond:

1. Wat brengt de samenwerking de maker en de instelling/het andere domein?
 - a. Is er één partij die de voordelen heeft, of zijn het alle partijen?
 - b. Hoe voorkom je dat kunst geïnstrumentaliseerd wordt?
 - c. Is de samenwerking voordelig voor je kunstenaarschap op voor andere aspecten?
2. Hoe ziet de samenwerking er in ideale zin uit?
 - a. Hoe is deze het meest gunstig voor de maker?
 - b. Aan welke termijn moet gedacht worden? (follow-ups na afronding?)
3. Zijn er best-practice voorbeelden die je kent? En wat zijn voorbeelden van projecten die juist niet werkten?

Door de uitkomsten van dit gesprek aan te vullen met onderzoek naar overkoepelende structuren van dergelijke projecten, trachten we te komen tot een zo sterk mogelijk beeld van de voorwaarden die nodig zijn voor het vormgeven van een culturele crossover.

Een handige en veel voorkomende manier om projecten in een stramien te plaatsen, is het uiteenzetten van projecten langs meerdere assen. Pascal Gielen stelt hiervoor met betrekking tot community art voor om het geheel te bezien vanuit een as die een onderscheid maakt tussen digestieve (conformerende) en subversieve (non-conformerende) vormen van kunst. De tweede as in dit stramien maakt een onderscheid tussen auto-relatieve (vooral betrekking hebbend op de kunstenaar) en allo-relatieve (vooral betrekking hebbend op de gemeenschap) community art-projecten (Gielen 2011, 22).

Tabel 12 - Typologie van Gielen 2011 en bijbehorende voorbeelden (Gielen 2011, 22-27)

	Auto-relatieve	Allo-Relatieve	
Digestief	Artistieke aankleding publieke ruimte	Kunstprojecten in gevangenissen	Digestief
Subversief	Homo-erotische fotografie in Amerika	Gay Pride	Subversief
	Auto-relatieve	Allo-Relatieve	

Groot voordeel van dit stramien is dat er duidelijkheid geboden kan worden over de rol van de verschillende partijen en de verwachtingen omtrent het doel van de crossover.

11. Cultuurbegrotingen

Data van Gemeentefonds (via Bart Leurs van de Raad voor het Openbaar Bestuur; zie ook <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/gemeentefonds>), CBS Statline (i.c. data op COROP-niveau: <http://statline.cbs.nl/Statweb/selection/?DM=SLNL&PA=83572NED&VW=T>), CBS Statline voor Derden Iv3 (<https://iv3statline.cbs.nl>) en van gemeenten Breda, Eindhoven en Tilburg die in 2017 deelnamen aan een pilot van het CBS onder 25 gemeenten om de Iv3-uitvraag over cultuuruitgaven meer gedetailleerd en geharmoniseerd in beeld te brengen. De gemeente 's-Hertogenbosch heeft op verzoek van de auteur van het hoofdstuk over cultuurbegrotingen eenzelfde detailuitvraag geleverd.

Voor meer informatie over het onderzoeksproject *Waarde van cultuur* en/of de gebruikte onderzoeksmethoden kunt u contact opnemen met

Bo Broers (b.broers@hetpon.nl) of Jenneke Harings (jenneke.harings@kunstlocbrabant.nl)